Premieră românească absolută la Operă

(Costin Popa – 20 decembrie 2012)

A fost mult așteptată. După prezentarea unei promițătoare selecții sub titlul „Momâi și mumii" în stagiunea trecută la Studioul Experimental de Operă și Balet „Ludovic Spiess", după colajul tot fragmentar alături de scene din „O noapte furtunoasă" de Paul Constantinescu pe o estradă din Centrul Vechi, Dan Dediu și-a înfățișat noua creație, „O scrisoare pierdută", la Opera Națională București. O lucrare de proporții, aproape trei ore de muzică într-un prolog și două acte.

Cunoscutul și reputatul compozitor s-a angajat la un demers titanic, nu atât din punctul de vedere al lucrului în sine, ci din cauza presiunii ecrasante a sursei libretului, a valorii sale, a prezenței active în conștiința publicului și chiar a tipologiilor de sonoritate vocală a personajelor, așa cum au fost ele cimentate de legendari interpreți teatrali pe parcursul a generații întregi.

Cel puțin din acest ultim punct de vedere, Dan Dediu a ținut să se îndepărteze, și foarte bine a făcut, de memoria culorii vocilor unor actori din distribuțiile de aur: glasul baritonal al lui Giugaru-Trahanache, revine acum unui tenor, cel tenoral al lui Beligan-Dandanache devine bas-bariton, cel profund rezonant al unei Elvira Godeanu sau Carmen Stănescu în rolul Zoe este dedicat aici unei diafane soprane, cel bari-tenoral al lui Pristanda-Marcel Anghelescu este atribuit unui bas. Poate doar reflectând la vocea învăluitoare a lui Constantin Bărbulescu, Dan Dediu a menținut culoarea și a decis alegerea unui bariton în rolul Tipătescu, după cum glasului înalt al lui Niki Atanasiu-Cațavencu i-a rezervat în operă o voce de tenor, ca și Cetățeanului turmentat, cu gândul la Costache Antoniu. Au fost mutații inspirate pentru a da originalitate unei versiuni foarte personale, într-o viziune depărtată de orice clișeu imaginabil.

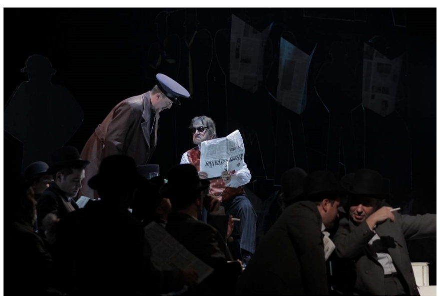
Era obligatoriu ca, în calitate de libretist, Ștefan Neagrău să urmeze cât mai conștiincios sursa, conservând replicile celebre și marile lor puteri de sens. A făcut-o fără să se îndure să renunțe aproape la nimic în urmărirea cu strictețe a secvențelor și chiar cu adaosuri – monologul lui Tipătescu din final –, cu rezultantă directă în dilatarea opusului.

Pornind de la asemenea premise, fiind vorba de o mare provocare, răspunsurile au fost pe măsură și arhitectura muzicală a prins la perfecțiune specificul atmosferei de urbe caragialiană aflată în febra alegerilor, spațiu de covârșitoare actualitate. Inspirația a venit din mai multe direcții, recunoscute chiar de compozitor. În operă, spre a contura personajele, stările emoționale și ambientul, se disting ritmuri unduitoare de tango, înaripate de vals sau sincopate de sorginte argentiniană, romanțe și sonuri populare, un cazacioc, muzică lăutărească și, peste tot, ca fir conducător atât de specific, motive orientale. „O scrisoare pierdută" este străbătută de ele, caracterizează mulți eroi, revin ciclic în tot discursul, compozitorul nu uită să ni le amintească drept mult definitorii pentru spiritualitatea acelei epoci și nu numai.

În tehnica laitmotivelor, utilizată pe scară largă, în orchestrația savantă, în meșteșugul împletirii planurilor, recunoaștem talentul și înaltul profesionalism al simfonistului Dan Dediu. Mă gândesc acum, cu totul aleator, la înfruntarea dramatică Cațavencu-Tipătescu, la cvintetul și septetul devenit chiar octet din primul act, la interludii, la scena bine imaginată și condusă a întrunirii electorale, la cea dintre Trahanache, Zoe și Cetățeanul turmentat din actul secund sau la extinsul final, popular și populist.

Multe momente vor deveni şlagăre şi notez în primul rând suculenta arie a lui Farfuridi „Trădare! Trădare! Partidul e trădat!", ticul verbal al lui Trahanache „Ai puțintică răbdare", intervențiile Cetățeanului „Dă-i cu bere, dă-i cu vin", replica repetitivă a lui Zoe „Ești mort! Ești mort! Ești mort!", logica lui Dandanache „Și dă-i, și luptă", ce se vor fredona pe scară largă. Constructor minuțios, cu preocupare pentru fluență, Dan Dediu atinge destul de repede, după început, tensiunea dramaturgică, cu un vârf care te ține încordat, cu răsuflarea tăiată și zâmbetul pe buze, în întreg actul al doilea.

Vocile sunt în general bine servite ca scriitură (Zoe, Farfuridi, Brânzovenescu, Cetățeanul, Agamiță Dandanache, Trahanache și chiar Cațavencu), dar unele registre, în special cele joase, par incomode din unghi sonor pentru Pristanda sau Tipătescu de pildă, cel puțin în primele scene. Este drept că și proiecția de sunet a unor cântăreți nu este cea mai fericită, un element defavorizant venind și din plasarea acțiunii, câteodată, pe un plan prea îndepărtat.

Este poate singura preocupare care trebuie să-i stea în atenție regizorului Ștefan Neagrău, altminteri bun făuritor de tipuri de personaje, de mânuitor al acțiunii, cu cadraje memorabile în finalurile de act.

În parteneriat, scenografa Viorica Petrovici a realizat una din cele mai valoroase creații ale sale: decoruri stilizate, niciodată simetrice, cu trimitere clară la universalitatea și actualitatea tramei (zgârie-nori moderni, telefoane, țigări electronice), la forța și importanța „celei de-a patra puteri în stat" – presa scrisă care domină și controlează. Într-o lume a epocii interbelice, cu romantice felinare stradale, cu melonuri și clacuri, costumele păstrează tentă atemporală.

Interpreți au fost: baritonul Ștefan Popov (Tipătescu), tenorul Andrei Lazăr (Cațavencu excelent caracterizat prin perfidie, demagogie și oportunism), basul Ștefan Schuller (Pristanda ușor amorf, poate și pentru că i-a lipsit... „istoria cu steagurile"), Florin Diaconescu (veteranul tenor adaugă rolul Trahanache unui număr impresionant de personaje, inclusiv de caracter, conturate în tușe groase, cărora le-a dat viață în mulți ani de scenă), soprana Simonida Luțescu (Zoe à-la-Sharon Stone), baritonii Vasile Chișiu și Daniel Pop (cuplul absolut irezistibil Farfuridi-Brânzovenescu), tenorul Liviu Indricău (glas pătrunzător în rolul Cetățeanului turmentat), bas-baritonul Răzvan Georgescu (Agamiță Dandanache cu look de birocrat șiret și versat, deloc decrepit, ci conștient de abilitățile jocurilor politice). Într-un mic moment de balet alegoric ce sugerează intimitatea dintre

Tipătescu și Zoe au dansat Monica Petrică și Raul Oprea, pe coregrafia Floricăi Stănescu, semnatară și a diversificatei mișcări scenice.

Versatilitatea baghetei lui Tiberiu Soare, la pupitrul orchestrei și corului pregătit de Daniel Jinga, nu mai este un secret pentru nimeni. Este un artist plin de muzicalitate, cu simț teatral, sub conducerea căruia spectacolul a avut veridicitate și dinamică.

Premiera absolută „O scrisoare pierdută” de Dan Dediu la finele Anului Caragiale a fost un succes aplaudat la scenă deschisă. Și deși compozitorul se întreabă retoric și grațios dacă a creat „un Scherzo sau un Requiem, o operă sau o operetă, un musical sau un spectacol de cabaret”, răspunsul este simplu. O operă solidă și importantă care se adaugă onorant fondului liric de aur inspirat de comediile lui Caragiale, printre care operele „O noapte furtunoasă” de Paul Constantinescu, „Revuluția” de Adrian Iorgulescu (după „Conu’ Leonida față cu reacțiunea”) și musicalul „O noapte furtunoasă” de Roman U. Vlad.